

BİREYSEL EMEKLİLİK VE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ

BİRİNCİ BÖLÜM İKİNCİ KISIM
ÖZEL SİGORTA HUKUKU

Özel Sigorta Hukuku

- Sosyal güvenlik sisteminin risklere karşı koruma işlevi sınırsız değildir.
- Devlet tarafından sağlanan sigorta, yardım ve hizmetler sosyal nitelik taşımakta ve bireyleri muhtemel tüm risklere karşı korumamaktadır.

- Dolayısıyla **toplumun özel çıkarlarını koruyacak** bir sigorta sistemine ihtiyaç duyulmaktadır.
- Bu ihtiyacın, **devlet kurumları dışında tamamen özel ekonomik kesim** tarafından karşılanması mümkündür.

- Bu noktada **özel sigortaların tanımı** da **farklılaşmaktadır**.
- Buna göre sigorta, **toplum ya da bireyin para ile ölçülebilir özel çıkarlarının, aynı ya da benzer risklere maruz kalması halinde gerçekleşecek zararın belirli bir prim karşılığında giderilmesi amacını güden tehlike birlikteliği**dir.
- Ayrıca sistemin varlığı **sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı** olarak önem taşımaktadır.

- Kendi kendine yardım esasına dayanan özel sigortanın **temel fikri özel çıkarların korunmasıdır.**
- Ancak, sosyal güvenlik sistemi açısından korunan menfaat genel menfaattir.
- **Özel sigorta güvencesi** için bireylerin sisteme girişleri **serbest ve gönüllük esasına dayanmaktadır.**
- Bazı hallerde **özel sigorta kapsamında zorunlu sigorta ürünlerinin** uygulandığı istisnalar bulunmaktadır. **dask**
- Sosyal sigorta ile özel sigorta arasındaki farklar Tablo 1'de sıralanmıştır.

Tablo 1 Sosyal Sigorta İle Özel Sigorta Arasındaki Farklar

SOSYAL SİGORTA	KRİTER	ÖZEL SİGORTA
Genel Menfaatler	Menfaat	Özel Menfaatler
İsteğe Bağlı, Zorunlu	Zorunluluk	İsteğe Bağlı, Zorunlu
İşçi İşveren Gibi Belirli Gruplara Açık	Kapsam	Herkese Açık
Kanuni Düzenlemelerle	İlişki/Örgütlenme	Ticari Sözleşmelerle
Sigortalının Gelirine Ve Mesleğine Göre Değişmekte	Ödeme Prim	Rizikonun Tehlike Derecesine Göre Değişmekte
Devlet Garantisi	Garanti	Reasürör Garantisi
Kamu Hizmeti	Amaç	Ticari Kâr
Kanuni Ölçülerle Tazmin	Zararın Tazmini	Ödenen Primle Sınırlı
Sosyal Adalet Ve Sosyal Refahın Sağlanması Yönelik Amaçlar	Ortaya Çıkışı	Piyasa Ekonomisinin Kâr Maksimizasyonu Ve Diğer Ekonomik Amaçlar

- Genelde özel sigortalar iki başlık altında; **hayat sigortaları** ve **hayat dışı sigortalar** şeklinde sınıflandırılır.
- **Hayat dışı sigorta kapsamında kabul edilen mal sigortalarında** hedef, sigortalananın sağladığı menfaate riziko gerçekleşmeden önceki refah düzeyine yeniden ulaşabilmesidir.

- Mal sigortaları kapsamında yer alan ancak konu itibarıyla farklılık gösteren **sorumluluk sigortaları**, kişilerin işlemiş olduğu fiiller nedeniyle üçüncü kişilerin mal ve haklarına verdikleri zararlar için ödenecek tazminatları güvence altına almaktadır.
- Başka bir tanımla sorumluluk sigortaları;
“...sigortalının malvarlığının hukuki sorumluluk sebebiyle kötüleşmesi rizikosunu temin eden sigortalardır”.

- **Mal sigortalarının** yangın, kaza, nakliye ve tarım gibi türleri bulunmaktadır.
- Hayat sigortalarında ise; **sigortanın konusu sigortalının hayatı olup, hayat ve ferdi kaza sigortaları gibi türleri** bulunmaktadır.
- Hayat sigortaları; başka bir açıdan
 - vefata bağlı hayat sigortaları,
 - tasarrufa bağlı hayat sigortaları,
 - bireysel emeklilik sigortaları ve
 - ferdi kaza sigortaları gibi alt başlıklara ayrılabilir.

- Daha önce sigorta hukukunun, kamu sigorta ve özel sigorta olarak iki farklı hukuk alanından oluştuğuna değinilmişti.
- **Sigorta hukuku**, *sigortacılık faaliyetinin tabi olduğu esaslar ile bu faaliyetin kurallara uygun şekilde yürütülmesine yönelik denetim esaslarını ve sigorta sözleşmesini düzenleyen, usul ve esaslarını ele alan özel hukuk dalıdır.*

- Özel sigorta hukuku, sigorta denetim hukuku, sigorta sözleşme hukuku, sigorta ceza hukuku gibi alt dallara ayrılabilir.

Bireysel (Özel) Riskler

- Belirsiz ortamlarda yaşayan insanlar ile faaliyette bulunan kurumlar üzerlerinde çeşitli riskleri taşımaktadırlar.
- Risk (tehlike, riziko), **belirsizlik, zarara neden olan olayların meydana gelme ihtimali,** sigorta edilen unsur anlamlarında da kullanılmakla birlikte, kelimenin asıl anlamı, **sigorta teminatı altına alınmış olan, sigortalanan unsurun karşı karşıya bulunduğu tehlikelerdir.**

- Sigortalanabilir riskler;
 - sigortalıya fayda sağlayan,
 - gerçekleşme ihtimali matematiksel olarak tespit edilmesi mümkün,
 - buna bağlı olarak prim tutarları hesaplanabilen türden olmalıdır.
- Başka bir deyişle; kaybın yaşanması, yaşanan kaybın sıklığı, zamanlaması ve şiddeti gibi dört açıdan ele alınabilen risk kavramı, **ölçülebilir bir kavram olmalıdır.**
- Diğer taraftan risklerin tesadüfî olarak, **yasal dayanağa uygun ve kasta dayanmayacak şekilde gerçekleşme** özelliklerine de sahip olması gerekir.

- **Riskler çeşitli şekilde sınıflandırılabilmesine** daha önce değinilmişti.
- Ancak özel sigorta hukuku kapsamında sigortalanabilir risklerin, **kişilerin özel çıkarlarına ya da bireysel bütünlüklerine** yönelen olgulardan ibaret olduğunu söylemek gerekir.
- Yani kişi tarafından riskli olarak algılanan ya da riski taşıyan bir birey, herhangi bir riskle ilişkilendirilebilir.
- Bununla birlikte **riski taşıyanın; bir birey, şirket, sigorta poliçesi ya da kredi anlaşması olabileceğini söylemek mümkündür.**
- Bu bağlamda taşınan risklere örnek olarak; **ölüm, yaşlılık, sakatlık, yangın, patlama, hırsızlık, trafik kazası, iflas** örnek verilebilir.

- Bu olayların meydana gelmesi halinde karşılaşılabilecek kayıpların telafi edilmesi amacıyla, **daha risk gerçekleşmeden riskin, riski taşıyacak başka kişilerle paylaşılması yani riskin transfer edilmesiyle sigortacılığın işlevi** belirginleşecektir.
- Dolayısıyla sigorta, risklere karşı korunma yollarından biridir.

- Sigortanın kapsamının kamu (sosyal) ve özel sigorta şeklinde ayırma tabi tutulmasının sonucu olarak **riskleri** de; **sosyal riskler** ve **özel riskler** şeklinde ikiye ayırmak gerekir.
- Sosyal risklere, yaşlılık riski örnek gösterilebilir. Yaşlılık riski, yaşlanan kişilerin çalışma gücünü kaybetmesi ile ortaya çıkar.
- Bu risk, sosyal sigorta yöntemiyle telafi edilebilir.

- Sigortalama faaliyeti ile yaşlanma sonucunda yaşanan gelir kaybının telafi edilmesi amaçlanır.
- Yaşlanma riskiyle karşı karşıya kalan çalışanlar, zorunlu olarak sisteme dâhil olurlar.
- Ancak, günümüz sigortacılık sisteminde **sosyal risklerin özel sigorta kapsamında sigortalanabildiği hallerde bulunmaktadır.**

- Örneğin, çalışanlar/bireyler **gönüllü olarak** özel sigortacılar tarafından sunulan **emeklilik sistemine katılabilirler.**
- Yine; devlet tarafından çalışan bireylere hastalık riskine karşı sunulan **sağlık sigortası** yanında, bireyler; kendilerini çeşitli hastalıklara karşı **özel sigorta ile sigortalayabilirler.**
- Görüldüğü üzere sosyal risklerin özel sigorta kapsamında da güvence altına alındığı haller bulunmaktadır.

Özel Sigorta Sistemin Doğuşu ve Gelişimi

- Her ne kadar sigortacılığa benzer ilk uygulamalar, **günümüzden 6500 yıl öncesine dayandırılrsa da**, bugünkü anlamda sigortacılığın ilk izleri **deniz ticaretinin geliştiği bölgelerde kendini göstermiştir.**
- Günümüzde önemli bir sektör haline gelen sigortacılığın temelleri, **14'üncü yüzyılda İtalya'da** uygulanmaya başlayan, **deniz sigortaları** ile atılmıştır.

- Bu dönemde Cenevizli'ler ilk sigorta sözleşmesini, Cenova'dan Mayorka'ya mal taşıyan **“Santa Clara”** adlı geminin taşıdığı mala yönelik 23 Ekim 1347 tarihli **poliçe ile düzenlemiştir.**
- Tarihte sigortacılıkla ilgili **ilk yasal düzenleme** ise **1435 tarihli “Barselona Fermanı”**dır.
- Sigortacılık sektörünün İtalya'dan sonra Birleşik Krallık'a uzanmasının ardından, **1574 yılında ilk sigorta ofisi açılmış** ve 1600'lü yılların başlarında **İngiliz hukuk sistemi içerisinde düzenleme alanı** bulmuştur.

- Deniz sigortacılığı alanında bu gelişmeler yaşanırken, sigortanın başka risklere karşı da teminat olabileceği düşüncesiyle **Almanya’da yangın sigortası poliçelerinin düzenlenmesine** başlanmıştır.
- Bu sırada **Londra’da sigortacılık alanında ilk kolektif örgütlenme “Llyod’s Kanunu”** ile sağlanmış ve her alanda sigortacılık faaliyeti yürütülmeye çalışılmıştır.

- Sanayileşmenin hızla geliştiği 18 ve dünyada hızlı değişimlerin yaşandığı, risklerin çeşitlilik ve farklılık gösterdiği **19'uncu yüzyılda**, artan kazalara yönelik olarak tazminat taleplerinde de bir artış meydana gelmiş, bu tür risklere karşı **zorunlu trafik sigortası ile işveren sorumluluk sigortaları** geliştirilmiştir.

- Sonuç olarak deniz sigortacılığı ile başlayan sigortacılık uygulamaları; teknolojik gelişmeler, küreselleşme, toplumsal yapılarda meydana gelen değişimler nedeniyle ilişkili bir seyir izlemiş ve sigorta ürünlerine olan talep giderek artmıştır.
- Sonuç olarak her geçen gün sigortanın kapsamı genişlemekte ve sigortanın önemi artmaktadır.

Özel Sigorta Sisteminin Amaçları

- Özel sigortanın **temel işlevi**, benzer riske maruz kalan bireylerin maddi güçlerini birleştirerek yardımlaşmasını sağlamaktır.
- Ancak sigortanın işlevlerini bununla sınırlamak mümkün değildir.
- **Sigorta**, bireylere sağladığı güvencenin yanı sıra **ülke ekonomisine katkı sağladığı** gibi ekonomik faaliyetlerin **gelişiminde de önemli rol oynamaktadır**.

- Örneğin işletmelerin duyduğu kredi gereksiniminde, **kredinin sigortalanması** sayesinde kredi maliyetleri düşmüş ve işletmeler **daha az maliyetle borçlanma imkânına sahip olmuştur.**
- Ayrıca **özel sigorta**, **kişileri tasarrufa yönlendirerek**, sermaye birikimi sağlaması yanında **gelir dağılımında adaletin sağlanmasına da yardımcı olmaktadır.**

- Yukarıda dar bir kapsamla bahsedilen amaçlar/işlevler, hem mikro hem de makro düzeyde açıklanabilir.
- Sigortanın yöneldiği **mikro işlevler** aşağıda sıralanmıştır:
 - Sigorta dayanışmayı ve güveni sağlar,
 - Girişimcinin kararlarını etkiler,
 - Girişimcinin ucuz fiyatla yatırım sermayesi bulmasına yardımcı olur,
 - Girişimcinin dondurduğu risk karşılığında sermaye gereksinimini en aza indirir,
 - Girişimciye kredi olanakları sağlar,
 - Fiyatların daha gerçekçi bir düzeyde oluşmasını sağlar,
 - Sigortalıdan sigortacıya, sigortacıdan reasüröre risk transferini mümkün kılar.

- Sigortanın yöneldiği **makro (ekonomik) işlevler** ise şu şekilde sıralanabilir:
 - Sigorta ekonominin önemli bir tasarruf kaynağıdır.
 - Sosyo-ekonomik çöküntü ve kayıpların önleyicisidir,
 - Refah düzeyini yükseltir,
 - Uluslararası ekonomik ilişkileri ve ticareti geliştirir,
 - Ekonomide önemli bir sektör ve vergi kaynağıdır.

Özel Sigorta Sisteminin Araçları

- Özel sigorta sisteminin araçları başlığında **özel sigorta türleri** açıklanacaktır.
- Tüm ülkelerde kişiler, aileleri ve yakın akrabaları, yaşamlarının tüm evrelerinde meydana gelen doğum, eğitim, sağlık, gelir azalışı, iş göremezlik, malullük, madde bağımlılığı, üçüncü şahıslara karşı mali mesuliyet, büyük riskler, maddi hasar, emeklilik, tasarruf, ücret yoksunluğu gibi risklerle karşı karşıyadır.

Araç tek
sigorta bu
başlıkta
sınıflandırma
aypılmış

- Özel kapsamda değerlendirilen bu riskler çeşitli sigorta araçlarıyla güvence altına alınır.
- Bu bağlamda özel sigorta araçları çeşitli sınıflara ayrılabilir.
- **Özel sigortalar çeşitli kriterlere göre;**
 - Kara, deniz ve hava sigortaları,
 - Can, mal ve sorumluluk sigortaları,
 - Sabit ve değişir primli sigortalar ile
 - Hayat ve hayat-dışı sigortalar şeklinde ayrıma tabi tutulabilir.

- **Ayrıca riskin konusuna göre;** mal varlığı-şahıs sigortaları,
- **ihtiyacın karşılanması bakımından** zarar ve meblağ sigortaları,
- **sigorta ilişkisinin düzenlenmesi bakımından** yasal-akdi sigorta,
- **sağlanan güvenliğin içeriği bakımından** sosyal ve özel sigorta olarak sınıflandırılmaktadır.

- Hava, kara ve deniz (nakliye) sigortaları, **risk kavramı dikkate alınarak yapılan sınıflandırma** sonucunda ortaya çıkmıştır.
- Sigortacılığın tarihi sürecinde ilk sigorta uygulaması denizcilik alanındaki riskleri bertaraf etmek amacıyla düşünülmüştür.
- Bu kapsamda deniz, kara ve hava faaliyetlerinde meydana gelen riskler sigortalanabilir.

- **Ödenen primin niteliğine göre sigortalar,** sabit ve değişir primli sigorta olarak ikiye ayrılır.
- Bu ayrım da; sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinde belirlenen ve değişmeyen primi ödediği sabit primli sigortalara ek olarak, prim miktarının rizikonun gerçekleşme oranına göre değiştiği primli sigortalar yer almaktadır.

- Hayat ve hayat dışı sigorta ayrımı yaygın olarak kullanılan tasniflerden biridir.
- Hırsızlık, gasp, yangın vb. risklerle karşı karşıya kalan birey ya da işletmelerin varlıklarını koruma altına alan sigorta alanı **hayat dışı sigortalar** olarak tanımlanırken, **hayat sigortaları**; *sözleşme ile sigortalanan tehlikenin gerçekleşmesi üzerine hak sahibi kişiye belirli bir miktar ödeme yapılmasını sağlayan sigorta sözleşmeleridir.*

- **Can sigortaları** insanları; ölüm, sakatlık, hastalık, yaşlılık ve kaza geçirme gibi tehlikelere karşı koruma altına almaktadır.
- **Riskin konusuna göre yapılan** sigorta tasnifinde şahıs sigortalarının bizzat sigortalının kendisine yönelik olmasına karşın, mal varlığı sigortaları; farklı risklerle karşı karşıya olan sigortalının mal varlığını koruma altına almaktadır.

- Bir diğer tasnif, ödenecek tazminatın miktarı dikkate alınarak yapılmaktadır.
- Bu ayırimda ele alınan **zarar sigortaları ya da tazminat sigortaları**, *bir bireyin sigorta sözleşmesinde belirlenen riskin gerçekleşmesi sonucu **malvarlığında meydana gelen zararın sözleşmede öngörüldüğü şekil** ve miktarda ya da sigorta bedeli ile sınırlı olarak tazmin edilmesine* yönelen sigortalardır.
- Zarar sigortaları kendi içerisinde aktif ve pasif zarar sigortaları olarak ikiye ayrılmaktadır.

- **Meblağ sigortaları** ise *riskin mutlaka bir zarara meydan vermesi beklenmeksizin, gerçekleştiği anda tazminat ödeme yükümlülüğünün doğması için riskin gerçekleşmesinin yeterli olduğu sigortalardır.*

- Bir diğer ayrım **sigorta ilişkisinin düzenlenmesi** dikkate alınarak yapılmaktadır.
- Sigorta ilişkinin *yasal bir temele bağlı olarak doğduğu* durumlarda **yasal sigorta**, *sözleşmeden doğduğu durumlarda ise akdi sigorta kavramlarına* ulaşılır.
- Sosyal ve özel sigorta ayrımı bu bölümün açıklanmasında temel kıstas olarak belirlendiğinden ayrıca açıklanmayacaktır.

- Sigortanın türler itibariyle sınıflandırılmasında **en çok bilinen tasnif** şekli; **hayat, mal ve sorumluluk** sigortaları şeklinde yapılan ayrımıdır.
- Hayat sigortalarının,
 - vefata bağlı can sigortaları,
 - tasarrufa bağlı can sigortaları,
 - ferdi kaza sigortaları,
 - tenzil, iştirak ve ikrazşeklinde türleri bulunmaktadır.

- Mal ve sorumluluk sigortaları ise;
 - yangın,
 - kaza,
 - nakliye,
 - mühendislik,
 - sağlık,
 - tarım

gibi alanlarda uygulanmaktadır.

Hayat (Can) Sigortaları

- Hayat sigortaları can sigortaları olarak da anılmaktadır.
- **İlk poliçesi** 18. yüzyılda **Birleşik Krallık'ta** düzenlenen hayat sigortaları, *sigortalının ölümü ya da sakatlığı halinde* sigortacının bir miktar parayı ödemeyi buna karşın sigortalının belirlenen primi sigortacıya taahhüt ettiği sigortalı ve sigortacı arasındaki bir sözleşmeden doğmaktadır.

- Hayat sigortaları insanları;

- ölüm,
- sakatlık,
- hastalık,
- yaşlılık ve
- kaza geçirme

gibi tehlikelere karşı koruma altına almaktadır.

- Küresel olarak popüler hale gelen hayat sigortası, emeklilik, kadın, kız çocuk ve evli çiftlere yönelik sigorta türleri ile çocuk sigortası kollarından oluşmaktadır.
- Başka bir sınıflandırmada ise hayat sigorta kolları, ferdi kaza, hastalık, emeklilik, grup hayat ve hayat sigortası şeklinde sınıflandırılmaktadır.
- Bu sınıflandırmalar ülkelerin sigorta mevzuatlarına göre farklılık göstermektedir.

- Hayat sigortalarının **özel bir türü bireysel emeklilik sigortaları**dır.
- Dünyada yaşam süresinin her geçen gün uzadığı ve uzayan yaşam süreleri nedeniyle bireylerin yaşlılık dönemlerindeki gelir düzeylerini koruma ihtiyacı, her geçen gün önem kazanmaktadır.
- Çünkü uzun yaşam süresi, bireyi tehdit eden risklerden biridir.

- Bu riske karşı emeklilik sistemleri, bireyleri emekliliğin finansal risklerine karşı korur.
- Modern bir olgu olan emeklilik sistemi, çalışma ve emeklilik arasında öngörülebilir bir sıra ve zamanlama yaratmakta aynı zamanda yaşam seyrinin normal bir bölümü olarak kabul edilen emekliliğin kurumsallaşmasına yardımcı olmaktadır.
- BES ile ilgili detaylı açıklamalara gelecek başlıklarda yer verilecektir.

Mal Sigortaları

- Mal sigortaları, belirli risklerin meydana gelmesinden dolayı **kişisel veya ticari mülkiyetin** karşı karşıya kaldığı yıkım ve/veya fiziksel zararlar nedeniyle ortaya çıkan sonuçlarının bertaraf edilmek istendiği sigorta ürünüdür.
- Bu tür **sigortaların amacı** sigorta ettirenin uğradığı **zararın tazmin edilmesidir**.

- Sigortalanan menfaatin kişisel ya da ticari mülkiyet, bina, makine, eşya, emtia, stok vb. somut değerler olması mümkünken, üçüncü şahıslardaki alacaklarla, çiftlik canlılarının da bu kapsamda sigortalanması mümkündür.

- Bu bağlamda mal sigortaları kapsamında;
 - yangın sigortası,
 - trafik sigortası,
 - kasko,
 - nakliye sigortası,
 - tarım sigortası,
 - hırsızlık sigortası,
 - mühendislik sigortası,
 - inşaat sigortası ve
 - deprem sigortası
- gibi ürünler bulunmaktadır.

Sorumluluk Sigortaları

- Diğer sigorta türlerine karşın sorumluluk sigortası nispeten yeni bir sigorta türü olarak uygulanmaktadır.
- **İlk uygulamaları** ile ilgili esaslar 1881 yılında **Birleşik Krallık'ta** yayımlanmış ancak 1889 yılına kadar ne Avrupa ne de Amerika'da yeterli **uygulama hacmine ulaşamamıştır**.

- Sorumluluk sigortası içersinde iki önemli kavramı barındırmaktadır.
- Bunlar **borç veya sözleşme** ile **sigorta** kavramlarıdır.
- Rayegân Kender'e göre; *"...bir şahsın kanun hükmüyle veya sözleşmeyle düzenlenmiş bulunan hukuki (mali)..."* sorumluluğundan doğan *"...bir davranışta bulunması ve sorumluluğun şartları ile niteliği kanun ya da sözleşmede bulunması gerekir..."*.

- Diğer taraftan ikinci önemli kavram olan sigorta ise; *“...bir sözleşme ile bir şahsın karşılaşacağı rizikonun ekonomik sonuçlarının sigorta şirketi tarafından karşılanmasıdır”*.
- Bu iki kavram sorumluluk sigortasının tanımlanmasına yardımcı olmaktadır.

- Günümüzde uygulama hacmi genişlemiş **sorumluluk sigortaları**, *poliçe döneminde üçüncü kişilerin zarar gördüğü ve sigortalının neden olduğu kazaların meydana getirdiği fiziki ya da mali tahribatlara karşı bireylere ve kurumlara güvence sağlayan bir üründür.*
- Rayegân Kender'in ifade ettiği borç ve sözleşme yanında **sigortalanabilir sorumluluk**, **hukuki bir davanın sonucundan (ilamdan), ihmalden ya da kasıtlı fiillerden (haksız fiillerden)** kaynaklanabilir.

- Bu açıklamalar ardından sorumluluk sigortaları, *“...kişi ya da işletmelerin üçüncü kişilere karşı kanundan ya da bazı durumlarda sözleşmeden doğan sorumlulukları nedeniyle, söz konusu olabilecek tazminat taleplerini ve bunlara ilişkin yasal harcamaları teminat altına alan...”* sigorta ürünü olarak tanımlanabilir.

- En geniş hatlarıyla sorumluluk sigortası,
 - otomobil sorumluluk (motorlu taşıt) ve
 - işçi tazminat sorumluluğu
- ile ilgili alanlarda uygulanmaktadır.

- Ancak her geçen gün gelişen hacmiyle
 - ürün sorumluluk,
 - yönetici sorumluluk,
 - çevre sorumluluk,
 - işletme sorumluluk,
 - mesleki sorumluluk,
 - malvarlığı sorumluluğu
- gibi alanlarda da uygulamaları görülmektedir.

- Tüm bu sorumluluk sigortaları
 - şahıs sorumluluk,
 - eşya sorumluluk ve
 - malvarlığı sorumluluk sigortaları
- şeklinde üç başlık altında toplanması mümkündür.

Özel Sigorta Siteminde Yer Alan Aktörler

- Sigorta sektörü içerisinde yer alan aktörler *sigorta işlemlerinin tarafı* olan **kişi, kurum ya da kuruluşlar**dır.
- Bu kapsamda sigortanın tarafları dört ana başlık altında toplanabilir.
- Bunlar,
 - sigortacı ya da sigorta şirketi,
 - sigortalı,
 - sigorta ettiren ve
 - lehtardır.

- Sigortacı, sigortalama işlemini yerine getiren kişi, kurum ya da kuruluşlara verilen ortak addır.
- Ülke mevzuatlarına göre, sigortacı olarak faaliyette bulunacaklar çeşitli statülere sahip olmaları gerekmektedir.
- Burada genel olarak sigortalama faaliyetlerinin sigorta şirketleri tarafından yürütüldüğünden hareketle, **sigorta şirketleri**, “...*sigortacılıkla ilgili hukuksal düzenlemelere uygun kurulan ve bu konuda ruhsatı olan, sigortalı ve sigorta ettirenden aldığı prime karşılık, sigorta konusu olan riskin gerçekleşmesinden doğacak ekonomik kaybın telafisini yüklenen ticari...*” kurum ya da kuruluşlardır.

- Sigorta ilişkisi, **sigorta şirketleri ve sigortalılar** arasında akdedilen bir sözleşme ile kurulur.
- Sigorta sözleşmesi akdetme, poliçe düzenleme ve prim tahsil etme yetkisi **sigorta şirketlerine** aittir.
- Ancak sigorta sözleşmeleri her zaman sigorta şirketi ve sigortalı arasında düzenlenmemektedir.
- Çünkü sigortacılık faaliyetlerinin özelliği gereği, bu hizmetleri ifa etmek maksadıyla yeteri kadar şube ya da personele gerek duyulur ki, bu ancak **sigorta aracıları vasıtasıyla** sağlanır.

- **Sigorta aracılık faaliyetleri** uygulamada sigorta acenteleri, brokerler ve prodüktörler tarafından yürütülür.
- **Sigorta acenteleri**, *sigorta şirketleri adına sigortacılık faaliyetlerini bir vekil gibi sigorta şirketine bağlı bir sıfatı olmaksızın sigortalılarla sözleşme akdetme yetkisine sahip olan kişi, kurum ya da kuruluşlardır.*

- **Brokerler** ise, *Kaya tarafından;*
- “... *sigorta sözleşmelerinde sigortalıyı temsil ederek ve sigorta şirketi seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak, risklerin sigorta edilmesi için sigorta sözleşmesi akdetmek isteyenlerle sigorta şirketlerini bir araya getiren, sigorta sözleşmelerinin akdinden önceki gerekli hazırlık çalışmalarını yapan ve gerektiğinde bu anlaşmaların uygulanmasında, özellikle tazminatın ödenmesinde, yardımcı olan gerçek ve tüzel kişileri...*” ifade eder şeklinde tanımlanmaktadır.

- Brokerler gibi benzer şekilde faaliyet gösteren **prodüktörler**, *sigorta yaptırmak isteyenlerle sigorta şirketlerini karşı karşıya getiren ancak poliçe düzenleme ve prim tahsil etme yetkisine sahip olmayan kişi* ya da kuruluşlardır.

- Sigortanın diğer tarafı yani sigortacı karşısında **riskini ona satan** yahut sigorta anlaşmasına istinaden **prim ödeyen**, riskin gerçekleşmesi halinde **tazminat almaya hak kazanan taraf, sigortalı** olarak tanımlanır.
- Temel prensip, sigortalının prim ödeyen taraf olmasıdır.
- Ancak **prim ödeyen taraf her zaman sigortalı olmayabilir.**

- Bu noktada sigortalının/üçüncü kişinin menfaatlerini sigortacıya satan ancak primi kendisi ödeyen (yani prim ödeme taahhüdünde bulunan) bu sebeple de sigortalanabilir bir riski koruma altına aldırان bir kişi, kurum ya da kuruluşun olması mümkündür.
- Bu kişiye de **sigorta ettiren** adı verilir.

- **Sigorta ettiren**, sigortacı ile bir akit yapmak suretiyle sigortalının menfaatini sigortacı nezdinde prim ödemek kaydıyla teminat altına alan kişi, kurum ya da kuruluşlardır.

- Sigortanın taraflarından biride **lehtar**dır.
- **Lehtar** *genel olarak hayat sigortalarında ölüm riskinin gerçekleşmesi halinde sigorta şirketinin telafi edeceği kayıpların sigortalı dışındaki üçüncü kişilere ödenmesini öngören sözleşmelerde tazminat almayı hak eden taraf* olarak tanımlanabilir.
- Ayrıca sorumluluk sigortalarında zarar görme ihtimali olan üçüncü şahıslar lehtar olarak kabul edilir.

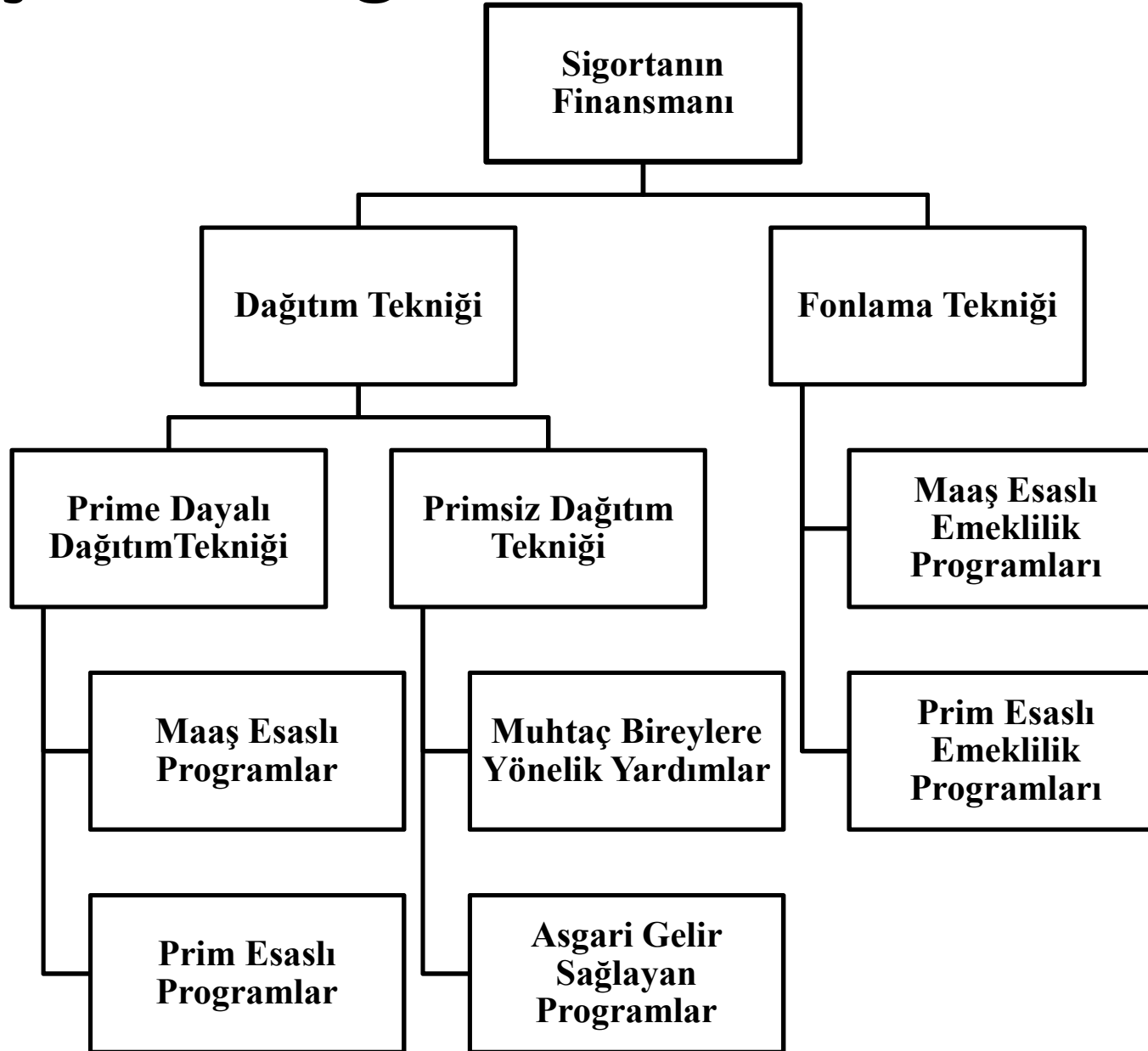
Özel Sigorta Sisteminin Finansmanı

- Kamu sigorta hukuku kapsamında incelenen sosyal güvenlik sisteminin finansmanında kullanılan teknikler temelde iki başlık altında toplanmıştır.
- Bunlar;
 - dağıtım tekniği ile
 - fonlama tekniğiydi.

- Bu teknikler, açıklama yapılan o bölümde dar kapsamıyla ifade edilmişti.
- Özel sigorta sisteminin finansmanı için de geçerli olan bu teknikler alt başlıklarıyla bu bölümde açıklanacaktır.

- Bilindiği üzere, **özel sigorta şirketleri** tarafından sağlanan sigorta güvenceleri **fonlama tekniğine dayalı** bir finansman sistemine dayanmaktadır.
- Aşağıda Şekil 1’de sigorta sisteminin finansman teknikleri, **özellikle emekliliğe yönelik hayat sigortalarının dikkate alınması yoluyla sınıflandırılmaya** çalışılmıştır.

Şekil 1 Sigortanın Finansmanı

- **Dağıtım yöntemi,** *belirli bir yılın prim gelirleriyle yine o yılda sağlanan sigorta yardımı ve güvence nedeniyle yapılan diğer giderlerin karşılanması esasına dayanan* bir yöntemdir.
- Bu yöntem, **primli ve primsiz olmak üzere** iki farklı yolla uygulanmaktadır.

- Prime dayalı dağıtım tekniğinin temeli, *bireylerin karşılaştığı risklerin azaltılmasında ve ekonomik güvenliklerinin artırılmasında devletin sosyal güvenlik organizasyonu kurup yürütmesine* dayandırılmaktadır.
- Bu **sistemin amacı**, emekli ve çalışan kuşaklar arasında aynı zamanda aynı kuşak içerisinde farklı gelir grupları arasında **toplumsal dayanışmanın** sağlanmasıdır.
- Bu sistemin maaş esaslı programlar ve prim esaslı programlar adı altında iki farklı uygulaması bulunmaktadır.

- Dağıtım yöntemine dayalı bir diğer sosyal güvenlik tekniği **primsiz dağıtım sistemidir**.
- *Kendi elinde olmayan nedenlerden dolayı yoksul ve yardıma muhtaç duruma düşenlere, insanlık onuruna yaraşır asgari bir yaşam düzeyinin sağlanması* amaçlanarak, devlet bütçesinden ya da kamu kaynaklarından yapılan yardımlar bu kapsamda değerlendirilir.

- **Zorunlu katılım esasının uygulanmadığı bu teknikte, çalışma hayatına katılma şartı da aranmamaktadır.**
- Teknik, muhtaçlara yönelik programlar ve asgari gelir sağlayan programlar yoluyla uygulanmaktadır.

- Sigortanın finansman yöntemlerinden bir diğeri **kapitalizasyon ya da fonlama** yöntemidir.
- Sosyal risklerin ileride doğuracağı kayıpların giderilmesi için bir **fon oluşturulması esasına dayanan** ayrıca fonun bireysel ya da topluluk halinde kurulabileceği, **her sigortalı adına sigortalının kendisinin veya işverenin ödediği primlerin** sigortalının kurumsal hesabında toplandığı, nihayetinde toplanan bu birikimlerden **ileride aynı şahsa yapılacak ödemelerin karşılandığı** yöntem; fonlama yöntemi adı verilmektedir.

- Bu sistemin **maaş esaslı, prim esaslı ve karma nitelikli emeklilik programları** şeklinde **üç uygulaması** bulunmaktadır.

- **Maaş esaslı emeklilik programları** (defined benefit plan ya da final salary) çerçevesinde sağlanacak *emeklilik geliri, başlangıç aşamasında tespit edilmekte ve sistemde toplanan primler/toplam katkı, çalışılan yıl sayısı, emekli olunan yaş gibi hususlar dikkate alınarak hesaplanmaktadır.*

- Sitemin temeli, farklı kuşakların kaynaklarının ve risklerinin bir havuz içerisinde toplanarak dağıtılması esasına dayanmaktadır.
- **Günümüzde kamu çalışanlarının** çoğunun, dağıtım esasına dayalı maaş esaslı programlara dâhil emeklilik koşullarıyla sosyal güvenceye kavuşturulduğu söylenebilir.

- Maaş esaslı emeklilik planlarının yüz yüze kaldığı **zorluklar nedeniyle**, son 30 yıllık süreçte **prim esaslı emeklilik planlarına doğru değişim** gerçekleşmiştir.

- *Yatırım kararları ve tasarruf planları için kararın katılımcıya bırakıldığı **prim esaslı programlar** (defined contribution plan ya da money purchase), çalışan belirli gruplara yönelik hizmet vermek üzere “kapalı” statüde veya “açık” statüde yani isteğe bağlı katılımlara imkân verecek şekilde sigortacı kuruluşlar tarafından kurulan emeklilik programlarıdır.*

- **Bu yöntemde her çalışan, programa aktardığı primler ve tasarruf ettiği birikimlerin getirisi ölçeğinde kendi emeklilik gelirlerinden sorumlu tutulmaktadır.**